

Les dades referents a l'obra d'edificació de la nova façana de Santa Maria són explicades tot seguit per Manuel Salicrú i Puig, que en la seva condició d'aparellador valora les característiques d'aquell procés constructiu.

LA CONSTRUCCIÓ DE LA FAÇANA DE SANTA MARIA DE MATARÓ

El 18 de desembre de 1861 el contractista Jaume Serra i Geli començava formalment la construcció de la nova façana de Santa Maria. El mateix dia l'arquitecte autor del projecte i director de les obres, Josep Simó i Fontcuberta, i el mestre d'obres mataroní, Jeroni Boada i Renter, fixaven la línia de la façana i, a la vegada, determinaven la profunditat dels fonaments, després d'examinar la cala preparada.

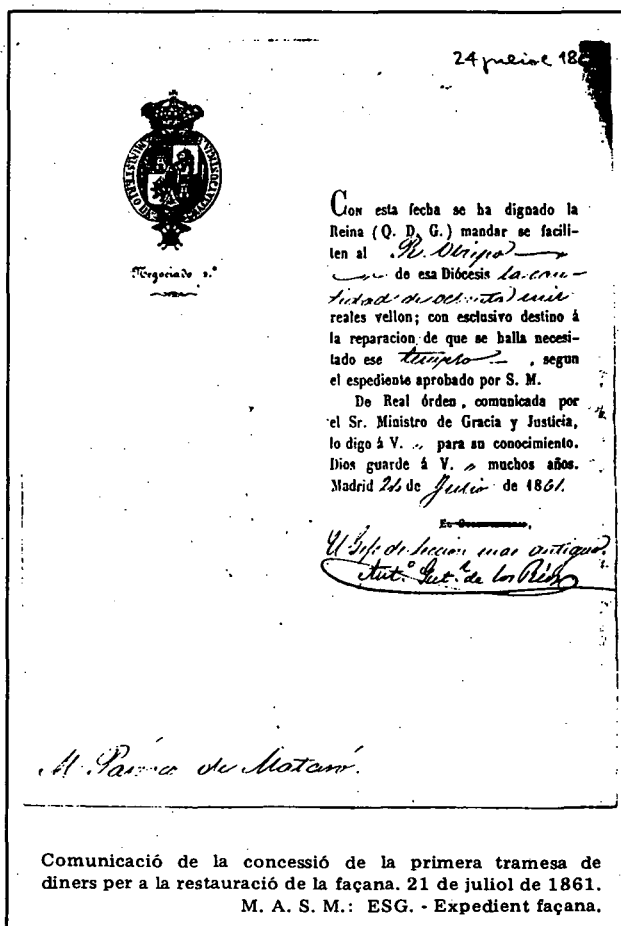
De fet, però, l'obra real havia començat el dia 6, amb l'enderroc d'una part de l'antiga Rectoria, per a deixar lliure l'espai que la nova façana havia d'ocupar (1).

Les obres iniciades eren possibles gràcies als 140.000 rals de vellón a càrrec de l'Estat, aportació demanada i obtinguda conjuntament pel rector de Santa Maria Sebastià Feliu i l'Ajuntament de la Ciutat, aprovada per Reial Ordre, data 18 de juliol de 1861, con exclusivo destino a la reparación de ese templo, i al compromís del mateix Ajuntament de pagar la resta del pressupost, 62.000 rals en total. El cost de les obres, segons el projecte de l'arquitecte Simó era de 202.134'45 rals.

El 24 de juliol de 1861, per conducte del bisbat de Barcelona, el Ministeri de Gràcia i Justícia tramet la primera part de la subvenció, 80.000 rals. La resta del total concedit arribarà el 30 de juny de 1862. L'Ajuntament de la ciutat el 16 de setembre de 1861, oídos los mayores contribuyentes aprova de pagar els seus 62.000 rals en cinc terminis, a raó de 12.400 rals per any. Però tenim constància que els cinc terminis previstos es varen convertir en set i que el seu import va ésser de 10.285'71 rals anuals.

El primer pagament a fer és la indemnització al rector per l'enderroc de la part de la Rectoria

—dos cossos— afectada. És de 34.192 rals, que serviran per a adquirir una casa veïna al carrer de Sant Francesc d'Assís i per a remodelar totalment el conjunt, de manera que continuï essent habitable (2). Les obres són projectades i dirigides per Jeroni Boada i donen a la Rectoria Vella de Santa Maria la seva imatge actual.

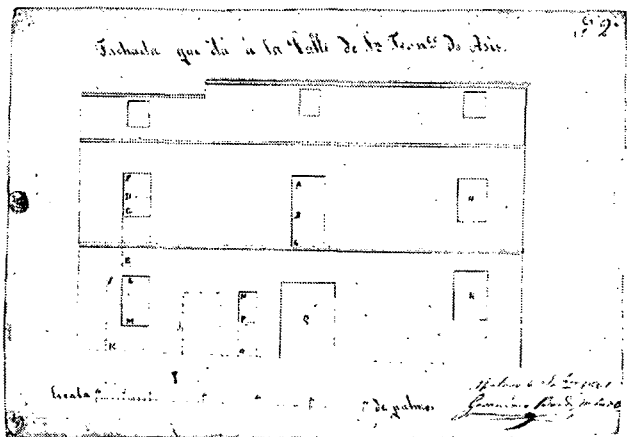
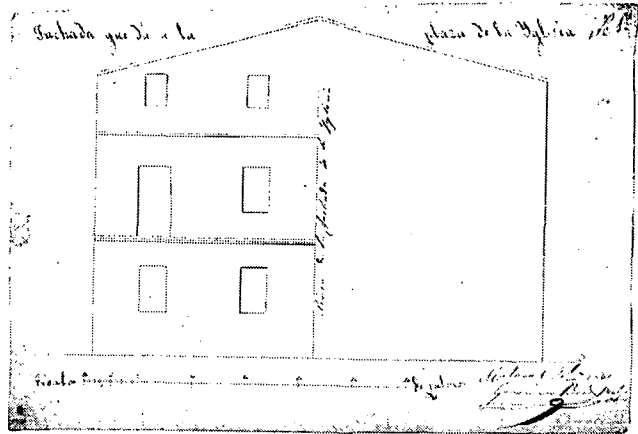
Però no es pot disposar dels diners de la subvenció sense constituir la Junta que d'acord amb el Reial Decret de 19 de setembre de 1851 —normativa per la qual s'havia obtingut l'aportació de l'Estat— s'havia de crear. En formen part el rector Sebastià Feliu i el vicari Marià del Sol, que actua de secretari, per part de la Parròquia, i l'alcalde corregidor Luí Maria Moreda, que fa delegació al primer tinent d'alcalde Joan de la Creu Palau, i al procurador síndic Francesc Pons, substituït també pel conseller Manuel Serra, major contribuent, de part de l'Ajuntament de Mataró. A més, són també de la Junta els Srs. Josep Pineda, Josep Bofarull, Pompeio Serra, Joaquim Martí Andreu i Melcior de Palau.

La Junta es reuneix periòdicament. El secretari Marià del Sol anota puntualment el detall de les deliberacions i els acords presos. A partir de l'expedient per ell redactat conservat al Museu Arxiu de Santa Maria, tenim constància i detall de la construcció de la nova façana de Santa Maria (3).

Per l'esmentat expedient sabem que el mestre d'obres mataroní Jeroni Boada i Renter, col·labora en la direcció de l'obra, per encàrrec del mateix arquitecte Josep Simó. Serà Jeroni Boada qui desenvoluparà el projecte i qui dibuixarà els detalls a mida natural i també qui redactarà la taba o relació de treballs a fer, base de la subhasta de les obres i de la mateixa construcció de la façana.

La persona de Jeroni Boada (1819-1886) fins avui ha estat molt poc estudiada. Mestre d'obres, fill del mestre d'obres Salvador Boada, nét del també mestre d'obres Jeroni Renter —els Renter foren una important família de constructors mataronins establerts a la ciutat a començaments del segle XVIII i que, a partir del 1744 edificaren la part més alta del campanar de Santa Maria— és autor de diversos edificis a Mataró. Hi destaquen Can Miracle, a la Riera, el Col·legi de Valldemia, sense el segon pis afegit posteriorment, el Conjunt de les Germanetes dels Pobres, les Torres-repartidor de la Companyia d'Aigües i la casa pròpia, Can Boada, al torrent del mateix nom o de Can Trisac. Introduí a la ciutat la pedra artificial que utilitzà als seus edificis. Segons Agàpit Borràs, tractà la seva obra amb la influència historicista del moment, amb elements neoclàssics i italianitzants (4).

El 26 de setembre de 1861 la Junta acorda publicar la subhasta de les obres de la façana de Santa Maria mitjançant edicte fixat a la porta de l'església i a la Casa de la Ciutat; acorda també que el nunci la proclami a toc de trompeta. Els treballs a contractar eren únicament els corresponents al ram de paleta; els altres, és a dir, els de pedra esculpida, fuster i serraller, serien objecte d'encàrrecs a part. La subhasta havia de celebrar-se el 21 d'octubre. Però la taba no devia

Projecte de façana de la rectoria. Jeroni Boada, mestre d'obres. 6 setembre 1861. M.A.S.M.: ESG. - Expedient façana.

ésser prou clara i aquest dia, en presència de possibles licitadors, s'acorda allargar el termini de presentació d'ofertes i, a la vegada, de fer noves condicions. Són aprovades a primers de novembre i la taba és publicada novament i cridada pel nunci el dia 10 de novembre. La subhasta definitiva es celebrarà el 21 de novembre de 1861.

L'expedient abans esmentat inclou el text de la taba, repartit en dues parts, la primera que exposa un total d'onze "condicions" i la segona —el pressupost pròpiament dit— plantejada a manera de "preguntes" sobre el *valor por el qual se emprenderan los trabajos siguientes*, formada per 46 partides; preguntes o qüestions, a cada una de les quals el contractista haurà de donar valor o preu. El total o pressupost serà la suma dels imports corresponents a totes i cada una de les "preguntes".

Les condicions de la taba són les següents. El contractista haurà de presentar fiança de 100 duros que li seran retornats quan el valor de l'obra feta arribi a aquest preu. El remat de la subhasta serà al millor postor, sempre que la proposta no passi de 129.000 rals. Una vegada adjudicada l'obra es farà escriptura pública, en la qual el con-

tractista adjudicatari constituirà fiança de 20.000 rals sobre els seus béns, que es cancel·larà al cap d'un any. L'obra s'haurà de començar a màxim al cap de 30 dies d'ésser adjudicada i no podrà ésser suspesa en cap cas pel contractista, excepte per pesta, guerra o commoció popular, encara que, en aquest supòsit, haurà de continuar *luego de restablecido el estado normal*. L'obra es construirà *según las reglas del arte, conformándose al plano aprobado por la Academia de Bellas Artes de Barcelona y el Gobierno de Su Majestad*. Els materials seran de bona qualitat. La pedra picada, com les mostres. La pedra normal serà d'una pedrera *no debiendo distar más de una legua de esta ciudad*. Les peces de terracuita *trabajadas con primor*. Les teules de *colores hermosos*, verd, groc o vermell, vernissades. El nombre d'operaris ha d'ésser el necessari, però *conviniendo para la solidez de la obra que no sea levantada con presteza*. El portal de l'església haurà de quedar lliure els diumenges. Es preveuen sis terminis de pagament, el primer acabats els fonaments, el darrer completada l'obra, tenint present que s'amidarà la feina realment i es cobrarà el seu import, i que *l'amidament se hará al estilo del país y por lo mismo los huecos serán medidos del mismo modo que si fueran llenos, pagándose el número de canas que resulten, aunque sea distinto del que ya expresado ... en este pliego de condiciones*. És curiós d'observar que la majoria de les condicions plantejades —no pas el llenguatge— són avui encara vigents en la pràctica constructiva, "buit per ple" inclòs.

Les "preguntes" són fetes de manera entenedora i concreta. Per exemple, la primera, *Cuánto por derribar la parte de la casa Rectoral ... aproximadamente hay 128 canas entre tapial y mampostería*, o la segona, *Cuánto por el derribo de las escaleras de la casa Rectoral y campanario*.

Del conjunt de les preguntes queda clar quins són els treballs a realitzar. Sintetitzant, els següents:

- *Enderrocar una part de la Rectoria.
- *Enderrocar l'escala interior del campanar i la paret de façana de l'església, obrint l'arc de la nova tribuna —actual orgue—.
- *Enderrocar la paret de façana exterior.
- *Fer els fonaments de la nova façana. Previsió ample part baixa 7 pams, part superior 6 pams, alçada a determinar pel director de l'obra.
- *Construir la nova paret de la façana, de pedra, de 5 pams de gruix, amb sòcol, portes, finestres, arca, pilastres, bases capitells, capelletes estàtues i arcs de descàrrega (d'una rosca sobre les capelletes, de dues rosques sobre finestres i portes laterals, i de tres sobre finestres i portes grans, a més d'un cercle de dues rosques a l'entorn de la rosassa).
- *Construir les cúpules de la part superior de la façana, amb teulada formada amb teules ro-

manes.

- *Construir un nou pis sobre el campanar.
- *Fer nou sostre de fusta per a la màquina del rellotge. Traslladar-la. Treure les campanes del rellotge i tornar-les a col·locar. Reformar el joc de martells.
- *Construir la tribuna del cor.
- *Decorar l'interior de l'església.
- *Estucar la façana exterior.

El remat de la subhasta tingué lloc a les 10 del matí del dia 21 de novembre de 1861, a la Rectoria de Santa Maria, i en presència de la Junta, de Jeroni Boada en representació de l'arquitecte director, dels licitadors i d'alguns veïns. Es presentaren quatre ofertes, totes de mestres d'obres de Mataró, les següents:

Josep Arch	122.986 rals
Miquel Collet i Companyia	120.989'02 rals
Segimon Esteve . . .	1000 rals menys que el millor postor, mentre no baixi de 120.000 rals.
Jaume Serra i Geli	118.902 rals.

L'obra s'adjudicà a Jaume Serra. Repassada la documentació presentada s'observà l'existència d'alguns errors, que una vegada corregits donaren un total d'adjudicació de 117.592 rals. El dia 3 de desembre es formalitza el contracte per escriptura pública i es constitueix la fiança davant del notari mataroní Desideri Recoder. El dia 6 de desembre, com ja s'ha dit, començaven les obres d'enderroc a la Rectoria i el dia 18 de desembre, en presència de l'arquitecte Simó i el mestre d'obres Boada, s'iniciava formalment l'obra i es determinava la profunditat dels fonaments, dotze pams. Abans, la Junta havia designat Tomàs Caballol com a fuster de l'obra i Segimon Esteve com a serraller, tots dos de Mataró. La pedra utilitzada era de la pedrera la Font d'en Baró, a Traià, segons consta a l'expedient. Els fonaments finalitzaren el 15 de gener de 1862.

La pedra esculpturada és adjudicada a Miquel Calonge, marbrista de Barcelona, amb taller a la plaça de l'Oli, pel preu de 17.760 rals, a pagar en tres terminis, una vegada enllestides les pilastres, fets els capitells i a tres mesos de finalitzats aquests.

La col·locació de les pilastres i dels capitells de la planta baixa fa considerar la possibilitat de construir també de pedra la primera cornisa. S'accepta un donatiu de 3.000 rals del Sr. Jaume Fontrodona i la Junta d'Obra es compromet a pagar-ne altres 4.000.

Pel novembre de 1862 es redacta el projecte de les noves portes, *acordándose dar aviso a los carpinteros de mayor nombradía de esta ciudad*. El 13 de desembre s'obren les ofertes. Les portes són adjudicades al fuster Josep Antoni Mayol. Seran de fusta dels *Pirineus de Catalunya*. El seu import és de 167 duros, dels quals 125 corresponen

al fuster i els restants 42 al serraller. Els altres fusters ofertants foren Vicenç Riera, Manuel Plana, Tomàs Caballol i Josep Busineri.

És curiós d'examinar aquestes ofertes. El fuster adjudicatari pressuposta també les portes amb fusta de Riga o melis; el seu import seria de 3.640 rals, tres-cents rals més que fetes amb fusta del Pirineu. Altres ofertes donen el preu de les portes amb roure de Rússia o amb fusta de poll. També val la pena de comentar les condicions d'adjudicació de les portes. La fusta haurà d'arribar quinze dies després de signat l'encàrrec i tot seguit es serrarà i es posarà a secar; quan a criteri de la Junta la fusta sigui seca es podrà començar a treballar. El temps per a fer les portes serà com a màxim de tres mesos després d'haver considerat la fusta com a seca. El 16 de juliol de 1863 les portes van quedar fixades.

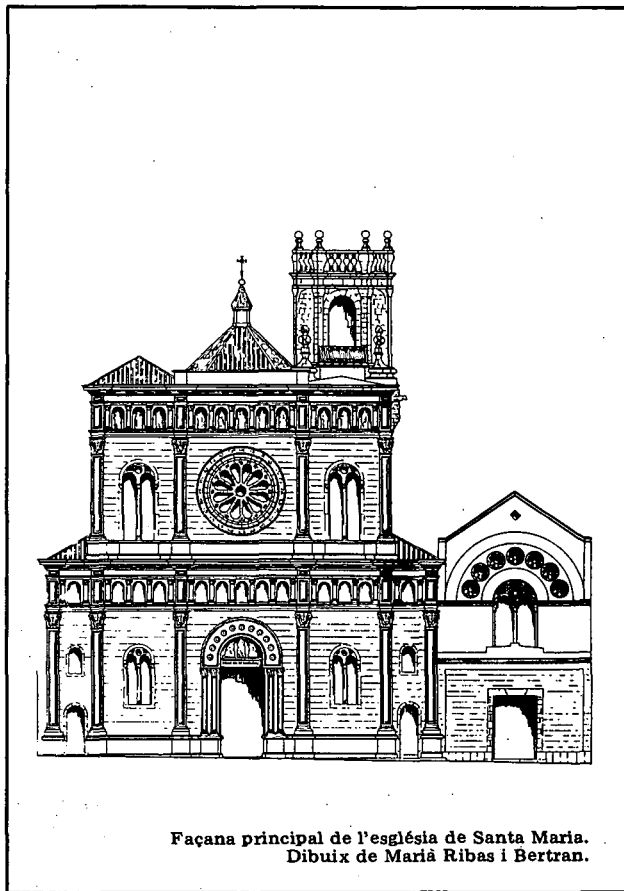
La taba base de la construcció de la façana especificava que la rosassa havia d'ésser d'obra cuita. Pel maig de 1863 s'autoritza el contractista de millorar-la fent-la de pedra de Mallorca i utilitzant també les peces de la rosassa antiga desmuntada. Pel setembre del mateix any s'acorda de substituir les cúpules projectades sobre la façana per les actuals cobertes de forma piramidal.

El ritme de l'obra va ésser normal i l'execució a plena satisfacció de la Direcció Tècnica i de la Junta. El 27 de gener de 1864 el rector de Santa Maria informa la Junta Diocesana de Reparació i Edificació de Temples de Barcelona sobre l'estat de les obres. Aleshores la façana era totalment construïda, faltava només estucar-la interiorment i exteriorment. També faltava aixecar el cos superior del campanar.

Les imatges de la façana foren encarregades pel desembre de 1863 a l'escultor Josep Santigosa (5). Eren previstes de terra cuita, però s'executaren amb pedra arenosa fluixa, per un import de 6.000 rals (6). L'escultor Santigosa és autor també de les dues escultures de la façana de la Casa de la Ciutat de Mataró i, probablement, dels relleus en terra cuita de la mateixa façana.

D'una forma o altra la façana era enllestida pel mes de juliol de 1864. Per les Santes d'aquell any s'inaugurà amb molta solemnitat, en presència del bisbe de Barcelona Dr. Pantaleó Montserrat i amb l'assistència del capità general i del governador de la província (7).

Però no s'havien fet encara tots els treballs previstos, en principi per manca de diners. Amb data 2 de març de 1865 el rector de Santa Maria informa novament la Junta Diocesana. Manifesta que la façana està acabada, encara que falta construir el pis del campanar, i que l'obra és suspesa fins que l'Ajuntament de la Ciutat hagi liquidat la part compromesa, cosa que, d'acord amb els ter-

Façana principal de l'església de Santa Maria.
Dibuix de Marià Ribas i Bertran.

minis pactats, no serà abans de 1869. Diu també que la Junta d'Obra de Santa Maria ha avançat 16.000 rals, però que la part pendent de liquidació de l'Ajuntament és de 41.428'48 rals. De fet, a més del pis del campanar, també quedaven per fer l'estucat i l'ornamentació interior del conjunt per la banda de l'església i l'acabat de la tribuna del cor.

La manca de diners determina també que el contractista de l'obra Jaume Serra no cobri el darrer termini. Ho manifesta pel novembre de 1865, setze mesos després d'haver acabat les obres. A la vegada explica que ha tingut problemes amb l'arquitecte Simó amb referència a la liquidació de l'obra. El fet provoca alguna qüestió entre la Junta d'Obra i el contractista, que no hem pogut documentar, però que creiem que ja era resolta pel novembre del 1867 quan Jaume Serra pacta l'estucat i l'ornamentació interior de l'església pel preu de 5.914 rals, sota la direcció de Jeroni Boada, i que la Junta es compromet a pagar sense intervenció de l'arquitecte Josep Simó.

Pensem que aquests treballs de l'any 1867 representen el final de les obres. Una nota data 1r. de juliol de 1865, o sigui abans d'aquests darrers treballs, indica que el cost de l'obra era aleshores de 208.250 rals. Incorporant-hi el preu de l'estucat i ornamentació interior resulta un cost total de 214.164 rals per a tota l'obra.

El pis del campanar quedà per fer. Tampoc no es féu l'esfera del rellotge en la nova façana.

L'antiga esfera quedà oculta, però avui encara és visible des de la part interior de l'edifici.

Manuel Salicrú i Puig.

NOTES

- 1.- SALICRÚ I PUIG, Manuel. *Les cases de la Rectoria de Mataró*. "Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria", núm. 1, abril 1978, f. 2-10.
- 2.- SALICRÚ I PUIG, Manuel. *Op. cit.*
- 3.- Totes les dades referents a les obres de construcció de la façana corresponen a l'expedient conservat al Museu Arxiu de Santa Maria.
- 4.- LLOVET, Joaquim i BORRÀS, Agàpit. *Calendari del Consell Municipal del Patrimoni Arquitectònic*. Mataró, Ajuntament, 1981.
- 5.- L'escultor Josep Anicet Santigosa i Vestraten, natural de Tortosa (1823), fou també metge, pintor i ceramista. Establert a Barcelona impulsà la característica ornamentació en terra cuita de molts edificis i monuments barcelonins, encara que també utilitzà altres materials. A Barcelona és autor entre altres obres de l'escultura decorativa del monument a Galceran Marquet i del timpà de l'església parroquial de Sant Jaume. Treballà també a Andalusia i al País Valencià. Morí a Barcelona el 1895. *Gran Enciclopèdia Catalana*.
- 6.- Les escultures del timpà sobre la porta principal representaven la Mare de Déu Candelera i les Santes. Foren destruïdes l'any 1936. Les actuals són de l'escultor Ros Bofarull. Les del primer pis, també destruïdes l'any 1936, representaven el Crist, els quatre evangelistes i a una banda els sants Jeroni, Ambrós, Agustí i Gregori, doctors de l'Església d'Occident, i a l'altra banda els sants Atanasi, Basili, Joan Crisòstom i Gregori Naziancè, doctors de l'Església d'Orient. Les del segon rengle, les úniques que resten avui, representen Moisès, Melquisedec, Aaró, David, Isaïes, Miquees, Zazaries, Jacob, Daniel, Jeremies i Malaquies. Simbolitzen l'antic Testament.
- 7.- FERRER I CLARIANA, Lluís. *Santa Maria de Mataró. La parròquia, el temple*. Mataró, Museu Arxiu històric arxiprestal, 1971. Volum II.